

UDK: 343.988-058.833-055.1

343.6-058.833-055.1

doi: 10.5937/crimen2301064L

ORIGINALNI NAUČNI RAD

PRIMLJEN / PRIHVAĆEN: 13.01.2023. /27.03.2023.

Milana Ljubičić*

NASILJE NAD MUŠKARCIMA U PARTNERSKOM ODNOSU: PILOT STUDIJA

Apstrakt: Nasilje u partnerskom odnosu česta je tema naučnih istraživanja, zaokuplja značajnu pažnju stručnjaka iz domena pravne zaštite žrtava, ali i javnosti. Diskurs o nasilju u partnerskom odnosu prepoznaje tipične žrtve (žene) i tipične nasilnike (muškarci). Rijetko kad se pažnja skreće na činjenicu da viktimizovani partnerskim nasiljem mogu biti i muškarci. U ovoj studiji se bavimo istraživanjem nasilja žena nad muškarcima, sa ciljem da utvrdimo fenomenološke i etiološke karakteristike nasilja iz perspektive (potencijalno viktimizovanih) muškaraca, (njihovih moguće nasilnih) partnerki, te stručnih radnika centara za socijalni rad na teritoriji grada Beograda. U studiji je primjenjena mješovita analiza sadržaja službene dokumentacije – slučajeva nasilja prijavljenih nadležnim centrima za socijalni rad na teritoriji Beograda. Našli smo da nasilne incidente na različiti način vide potencijalne žrtve i njihove nasilnice, dok stručnjaci u najvećem broju slučajeva nasilje nad muškarcima ne prepoznaju kao ugrožavajuće.

Ključne riječi: viktimizacija, muškarci, partnersko nasilje, žene

UVOD

O nasilju u porodici počelo se otvorenije govoriti 70-ih godina XX vijeka. Ovu temu u javni diskurs uvele su feministkinje u razvijenim zemljama. Zapravo, zahvaljujući njima, nasilje u porodici prepoznato je kao tzv. žensko pitanje /Douglas, Hines, 2011/ i rodno asimetrični problem /Dixon, 2014:1612–1613/ tipičan za heteroseksualne veze /Walker, Gavin, 2011/.

Iskustva drugih viktimizovanih partnerskim nasiljem,¹ feministkinje nisu uzimale u obzir /Dixon, 2014:1612–1613/. Niz istraživanja rađenih u tradiciji tzv. feminističke perspektive, daje za pravo ovakvom pristupu. Naime, ove studije potvrđuju da su žene dominantne žrtve partnerskog nasilja, na globalnom nivou gledano. Procjenjuje se da je tokom života fizičkom nasilju izloženo 30% žena koje su ostvari-

* Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, milanaljubicic@yahoo.com.

1 Riječ je o iskustvima muškaraca u heteroseksualnim vezama, lezbijki, gej, biseksulanih i transrodnih osoba /Walker, Gavin, 2011:3/.

le partnersku vezu. Seksualno nasilje je takođe veoma rašireno: jedna trećina žena ima iskustvo neželjenog, nasilnog seksualnog odnosa u (van)bračnoj vezi /<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women/>. Ono je prisutno i u razvijenim i u nerazvijenijim regionima /http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf; Dobash, Dobash, 2014; Shuler, 2010/, a kada je riječ o našoj zemlji nema nikakve sumnje da je ono izuzetno rašireno /v. Knežić, 2002; Nikolić-Ristanović, 2002; Vidaković, 2002; Otašević, 2005; Petrović, 2010/.

Iako je uočena statistika, malo je kazati – tragična, neki autori izriču kritiku na njen račun. Pozivaju se na metodološke manjkavosti istraživanja /v. Babović, Ginić, Vuković, 2010:13) i ukazuju da slika o nasilju u partnerskim odnosima nije pouzdana niti objektivna. Naime, ovim studijama se zamjera odsustvo jasno razrađenog metodološko-istraživačkog aparata. Tako Gillert /1997, po: Hoff, 2012/ primjećuje da bi s rezervom valjalo prihvatiti nalaze studija o izuzetnoj raširenosti seksualne viktimizacije žena jer se pri operacionalizaciji silovanja i seksualne zloupotrebe koriste suviše široke i/ili neodređene kategorije, a uzorci ispitanica su po pravilu prigodni – riječ je o ženama koje imaju iskustvo viktimizacije.² Osim toga, vrijednosno opredjeljeno se interpretiraju nalazi drugih istraživanja od kojih neka nude isključivo prikaz anegdotskih slučajeva i nenaučnih dokaza tako da odgovaraju predviđenim ishodima. Straus /2007, po: Hoff, 2012/ primjećuje da se drugačiji rezultati nastoje učiniti nedostupnim kroz opstruiranje publikovanja tekstova i kontrolu fondova namjenjenih istraživanjima. Naime, finansiraju se isključivo društveno poželjne teme (nasilje nad ženama), a nadzor nad resursima imaju eksperti za datu oblast – oni koji su izgradili svoje naučno ime i poziciju baveći se isključivo viktimizacijom žena. Konačno, Hoff /2012/ uočava da istraživači koji pronalaze dokaze nesaglasne sa feminističkim tezama bivaju izlagani i zastrašivanju, javnoj poruzi i profesionalnoj diskvalifikaciji.³

Razlog ovakvog stanja stvari kritičari modela tzv. patrijarhalnog terorizma pronalaze u nastojanju feministkinja da odabrane ekskluzivno dato im pravo i interes da se bave istraživanjima u ovoj oblasti /v. Josolyne, 2011/. U krajnjem skorcu, to što (ne)vladine agencije i servisi za zaštitu žrtava od nasilja u porodici favoriziraju ovaj (nametnuti, /Hoff, 2012:1096/) model i rukovode se njihovom filozofijom prilikom osmišljavanja strategija usmjerenih na prevenciju viktimizacije, ima niz posljedica. Muškarci žrtve partnerskog nasilja nisu prepoznati u empirijskim istraživanjima kao predmet vrijedan naučne pažnje. O ovoj temi se malo govori i piše, te gotovo da i nema stručne literature koja bi posvjedočila o viktimizaciji muškaraca /Steinmetz, 1978; Poredoš Lavor, Jerković, 2011:402/. Dalje, muškarac-žrtva zapostavljen je i u krivičnom pravu, u strategijama i akcionim planovima /Hoff, 2012/. Nema sumnje da je na djelu rodna segregacija žrtava, koju Hoff /2012/ ilustruje ukazujući da postoji niz servisa za podršku, programa edukacije i veb sajtova koji se bave ženama – žrtvama, ali ne i u muškarcima viktimizovanim partnerskim nasiljem. Na primjer, ženama žrtvama nasilja u SAD-u dostupni su servisi za podršku 24 časa dnevno

2 Na ovaj metodološki nedostatak sasvim jasno ukazuju i oni koji ne spadaju u kategoriju kritičara feminističkog pristupa /Johnson, 1995/.

3 Na primjer, Straton /1994/ smatra *lošom naukom* sva istraživanja nasilja nad muškarcima u kojima se iznose statistike koje u pitanje dovode partnersko nasilje kao rodno asimetričnu kategoriju.

svih sedam dana u nedelji, dok muškarci mogu računati na četvorosatnu pomoć tokom radne nedelje /Walker, Gavin, 2011:17/. Nadalje, od 1.200 skloništa za žrtve nasilja u SAD, nijedno nije namjenjeno isključivo muškarcima /<https://www.acrosswalls.org/separate-unequal-domestic-violence-victim-services/>. To u krajnjoj liniji nanosi štetu i ženama – nasilnicama kojima nisu dostupni servisi za pomoć da se izbore sa vlastitom agresivnošću.

Dalje, niz autora /v. Stenimetz, 1978; Hogan, 2016/ tvrdi da se na viktimizaciju muškaraca od strane žena partnerki gleda s podsmjehom i nevjericom /Hogan, 2016:19/. Muškarci žrtve, i u naučnoj literaturi i u stručnim krugovima ulaze u kategoriju smješnoga /e. *joke category*, Hall, 2016:277/.

1. FENOMENOLOGIJA NASILJA ŽENA NAD MUŠKARCIMA U PARTNERSKOM ODNOSU

Uvjerenje da je nasilje nad muškarcima trivijalan problem /Umberson, Anderson, 2001:359–360/, mora biti revidirano. U prilog ovoj tvrdnji govori nalaz da je od strane partnerki u periodu od 1976. do 1977. u SAD smrtno stradalo 20.650 muškaraca /Flowers, 2000/. O tome svjedoči i analiza Hines, Brown i Dunning /2007/: tokom prve godine⁴ rada organizacije *The Domestic Abuse Helpline for Men*, dnevno prosječno javljao jedan muškarac – žrtva, da bi se do 2007. taj broj povećao 225 puta.

Studije rađene na reprezentativnim uzorcima opšte populacije /v. Johnson, 1995:283/, ukazuju na dva neočekivana trenda. Prvi govori o tome da je u posljednjoj deceniji došlo do značajnog rasta stope viktimizacije partnerskim nasiljem i u slučaju žena i u slučaju muškaraca⁵ /<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/domesticabuseprevalenceandtrendsenlandandwales/yearendingmarch2020/>, a drugi da razlike u broju žrtava gledano po polu nisu drastične.⁶ Steinmetz /po Johnson, 1995:285/ je tako, poredeći nalaze dvaju velikih istraživanja rađenih u intervalu od deset godina (1975. i 1985.) pronašao da je razlika između broja viktimizovanih žena i muškaraca u partnerskom odnosu manja od 2% /Dixon, 2014:1612–1613/. Zaključak studije američkog Centra za kontrolu bolesti i Ministarstva pravde je unekoliko drugačiji – autori ovog istraživanja tvrde da je u prethodnih dvanaest mjeseci fizičkom i psihičkom nasilju i kontroli reproduktivnog seksualnog zdravlja bilo izloženo više muškaraca⁷ (njih 5.356.000) nego žena (4.741.000) /Hoff, 2012/.

Kada je riječ o našoj zemlji, nema jedinstvene baze slučajeva, a poređenje i analize su s metodološke tačke gledanja, teško izvodljivi /Poseban izveštaj o situaciji porodičnog nasilja nad ženama u Srbiji, 2011/. Nekim podacima, ipak raspoložemo. Na primjer, sudeći po pravosudnoj statistici za period od 2006. do 2010. porastao je

4 Riječ je o 2000-oj godini.

5 U periodu od 1981. do 1995. u Engleskoj i Velsu došlo je do zapanjujućeg porasta nasilja u partnerskom odnosu (od 242%) /Mirrlees-Black, 1999/.

6 Nalazi različitih studija nisu saglasni, a na to utiče i način na koji je definisan i operacionalizovan pojam nasilja /v. Ignjatović, 2018/.

7 Da su muškarci u partnerskom odnosu viktimizovani u podjednakoj mjeri kao i žene, našla je Steinmetz /1978/ u jednoj od prvih empirijskih istraživanja ove teme.

broj lica koja su prijavljena (sa 3.5 na 6.3%) i optužena (sa 4.1% na 7.6%) za nasilje u porodici. Po ovom izvoru, viktimizovano je 353 muškaraca i 1.120 žena. Takođe, dragocjene podatke o nasilju u porodici⁸ prikupljaju nadležni centri za socijalni rad u postupku pokretanja zaštite žrtve (po službenoj dužnosti). Tako, u izvještaju Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu za 2021. godinu, nalazimo podatak o 36.966 prijavljenih slučajeva nasilja u porodici. Navodi se da su žrtve predominantno odrasli, kao i da je najučestalije psihičko i fizičko nasilje. Primjećeno je i da su u dvije trećine slučajeva žrtve ženskog pola, uz tendenciju povećanja broja viktimizovanih muškaraca: u periodu od 2012. do 2021. broj prijava porodičnog nasilja čije su žrtve muškarci porastao sa 1.125 na 8.156 /Punoletni u sistemu socijalne zaštite u 2021. godini, 2022/. Nažalost, izvještaj ne sadrži podatke o tome ko su nasilnici.

Posebno treba podvući da nemamo sumnje u to da je tamna brojka visoka. Kako primjećuju Poredoš Lavor i Jerković /2010/ na primjeru nasilja nad muškarcima u Hrvatskoj, njihova viktimizacija je prisutna i taj problem se ne može zanemariti. No, budući da je ovaj fenomen obavijen velom tajne i sramote u mnogo većoj mjeri nego nasilje nad ženama, teško se otkriva i konačno, istražuje /*ibid.*, 402/, ne samo na prostoru Balkana, već i na globalnom nivou. Na primjer, nalazi istraživanja *Crime Survey of England and Wales* za 2020. /*Policy Paper. Supporting Male Victims*, 2022/ ukazuju da polovina muškaraca hronično izloženih viktimizaciji nisu zvanično prijavili da su žrtve nasilja.

Može se zaključiti da muškarci – žrtve nasilja u partnerskom odnosu daleko rijeđe traže pomoć nego žene. Riječ je o tome da *tražiti pomoć* nije kompatibilno sa njihovom (muškom) ulogom i društvenim normama (o muškarcu). Po uzusima koje diktira ideal hegemonije muškosti, muškarac je emocionalno hladan, kontrolisan, samopouzdan i racionalan. Traženje pomoći stoga predstavlja izlaganje sramu i neprijatnosti zbog neuspjeha da se sam odbrani /Hogan, 2016:21/. Dalje, uplitanje formalnih servisa npr. policije, podrazumijeva gubitak dostojanstva i poštovanja /Knežić, 2002; Ignjatović, 2021/. Tako Hennier i Remaner /2005, po: Shuler, 2010/ u svojoj studiji iznose da je policija u više od trećine slučajeva nasilje ignorisala, dok je polovina bila odbačena od strane sudije. Nadalje, George i Yarwood /2004, po: Shuler, 2010/ nalaze da je 47% njihovih ispitanika – muškaraca viktimizovanih u partnerskom odnosu, bilo u situaciji da im je priječeno hapšenjem, a jedna petina zaista je i uhapšena.

Šta ostaje na raspolaganju da zaštite svoju viktimizovanu maskulinitet /Durfee, 2011, po: Hogan, 2016:23/? Možda samo da sami sebe ne definišu kao žrtve u tradicionalnom smislu.

Nadalje, moramo primjetiti i neobičan trend među jednim brojem naučnih istraživača i istraživačica i praktičara. Riječ je o tome da se s indignacijom odbacuje ideja o postojanju sindroma pretučenog muškarca /Steninmetz, 1978; Johnson, 1995:286/ i osporava teza da nema suštinske razlike između pretučenih žena i pretučenih muškaraca. Naglašava se dalje da je u slučaju viktimizovanih žena na djelu patrijarhalni terorizam, dok je u slučaju viktimizovanih muškaraca riječ o tzv. uobičajen-

8 Iz kojih je teško zaključiti koliko muškaraca i žena je pretrpjelo nasilje u partnerskom odnosu, a koliko ih je viktimizovano u porodici, jer nema jasne distinkcije između srodstva žrtve i nasilnika.

jenom partnerskom nasilju – onom u kojem po pravilu učestvuju oba partnera. Do *uobičajenog partnerskog nasilja* dolazi onda kada konflikt *isklizne* iz ruku partnera /Johnson, 1995:285/. Konačno, kada viktimizuju svoje partnere ovim tipom nasilja, žene to čine samo iz krajnje nužde – potrebe da se odbrane⁹ /*ibid.*/.

Ipak, treba posebno podvući da je teza da žene ne mogu biti nasilne u odnosu na muškarca (zbog njegove fizičke konstitucije), te da je, ukoliko do nasilja dođe, ono izvršeno u samoodbrani /Shuler, 2010, Hines, Brown, Dunning, 2007/, veoma opasna. Konačno, tu predrasudu opovrgavaju nalazi čitavog niza studija: muškarci na nasilje svojih partnerki nužno ne odgovaraju agresivno¹⁰ /Hoff, 2012/. I oni su žrtve intimnog terorizma¹¹ koji cilja na uspostavljanje kontrole /Johnson, 2005; Johnson, 2008/, te vezivanje njihove viktimizacije za kategoriju uzajamnog nasilja, nije opravdano /Carney, Buttell, Dutton, 2007; Hines, Brown, Dunning, 2009/.

Osim toga, nađeno je da su i žene sklone da koriste fizičko nasilje /Swan i saradnici, 2008, po: Shuler, 2010/. One češće od muškaraca koriste predmete (npr. noževe, stolice...) kako bi nanijele povrijeđene, a svoje partnere takođe dave, udaraju, šutiraju, proganjaju, grebu, izbijaju im zube /Shuler, 2010; Hogan, 2016/. Na primjer, na uzorku od 535 punoljetnih Portugalaca viktimizovanih od strane partnerke utvrđeno je da su ih partnerke uglavnom grebale (18.9%), tukle (16.7%) i udarale nekim objektom (16.6%) /Carmo, Grams, Magalhães, 2011/. Hines, Brown i Dunning /2007/ navode da je skoro polovina od 197 njihovih ispitanika – korisnika telefonske službe za pomoć i podršku žrtvama nasilja, bila viktimizovana fizičkim nasiljem, udarani su u predjelu genitalija, skoro jedna četvrtina bila je davljena, a 3% su doživjeli da budu ubodeni nožem. I Hines i Douglas /2011/ potvrđuju da su svi – 302 njihova ispitanika¹² koji su potražili pomoć i zaštitu od nasilja u partnerskom odnosu, bili izloženi fizičkom nasilju (npr. štipanju, guranju, udaranju, šutiranju). Preko polovine (54%) njih zadobilo je fizičke povrijeđene: ubadani su nožem, ranjeni vatrenim oružjem ili prebijeni, a trećina je bila tako povrijeđena da im je bio neophodan medicinski tretman.

Pored fizičkog, muškarci su izloženi i psihičkom nasilju. Ova vrsta viktimizacije uključuje kontrolisanje ponašanja od strane nasilnice, lažno optuživanje žrtve za napad, oduzimanje ili prijetnje oduzimanjem djece /Hogan, 2016/. Hines i saradnici /2007/ tako pronalaze da je gotovo 80% od 108 njihovih ispitanika bilo izloženo prijetnjama, zastrašivanju, emocionalnom nasilju. Bili su omalovažavani, nazivani pogrdnim imenima, ponižavani pred drugim ljudima. Njihove partnerke su kontrolisale trošenje novca, ispoljavale ljubomoru, uskraćivale viđanje djece, prijetile suicidom (61.9%) i/ili ubistvom (59%). Douglas i Hines /2011/ tvrde da su bezmalo

9 Hallova /2016:263/ iznosi argument da je nasilje žena samoodbrambeno najčešće koriste feministkinje, ne bi li racionalizovale i opravdale nasilnice.

10 Stav da uobičajeno partnersko naslje iniciraju muškarci, ne stoji. Naime, zavisno od istraživanja do istraživanja, muškarci su kao inicijatori javljaju u jednoj četvrtini do jedne polovine slučajeva /v. Johnson, Ferraro, 2000; Hoff, 2012/.

11 Hines i saradnika /2009/ nalaze da je 97% ispitanika iz uzorka muškaraca viktimizovanih partnerskim nasiljem, bilo izloženo intimnom terorizmu.

12 Uzorak ispitanika su činili muškarci koji su se obratili za pomoć *Domestic Abuse Helpline for Men and Women*, i koji su koristili veb sajtove i blogove, tražeći podršku.

svi njihovi ispitanici (96% njih) trpjeli psihičko nasilje. Bilo im je priječeno ili su partnerke kontrolisale način provođenja vremena, izolovale ih od drugih i uskraćivale pristup porodičnim resursima.

Poredoš Lavor i Jerković /2011/ takođe pronalaze da su i njihovi ispitanici – žrtve nasilja u partnerskom odnosu, bili lažno optuživani, ismijavani pred članovima porodice i u javnosti, obezvrijeđivani. Trpe prigovore vezane za svoju nacionalnu pripadnost, obrazovni status i porijeklo. Njihove nasilne partnerke ulaze u koalicije sa djecom i sa njima manipulišu u procesu razvoda braka, imaju velika očekivanja u materijalnom pogledu, a žrtvama nerijetko pripisuju mentalnu bolest ili nestabilnost /Poredoš Lavor, Jerković, 2011:402/.

S druge strane, feministički orijentisani autori /v. Gadd et al, 2003, Johnson, 1995/ tvrde da su ovakvi podaci u najmanju ruku pretjerani. Argumentuju da se preувелиčavanjem brojki viktimizovanih muškaraca služe aktivisti za muška prava ne bi li podržali (feminističke) projekte i servise namjenjene za pomoć ženama /Johnsons, 1995:285; Hogan, 2016:16/.

Ne osporavajući ovakvim pristupom značaj pitanja nasilja nad ženama, smatramo da se zarad naučne istine, mora istražiti i viktimizacija muškaraca partnerskim nasiljem. U protivnom, rizikujemo da one muškarce koji jesu žrtve svojih partnerki i zaboravimo i obespravimo. Na takvu vrstu ćutanja /Pepinski, 2009:369/, duboko smo uvjereni, naučnici nemaju prava. Naša studija je jedan od koraka načinjenih sa ciljem otvaranja ove zabranjene teme.

2. METODOLOŠKI OKVIR

2.1. *Predmet, ciljevi istraživanja i operacionalizacija ključnih pojmova*

Istraživački zadatak studije je bio da opišemo karakteristike nasilja nad muškarcima u partnerskom odnosu iz perspektive žrtve i nasilnice, i da prepoznamo reakcije predstavnika formalne socijalne kontrole na ovaj vid viktimizacije muškaraca. Analizu smo zasnovali na sekundarnoj građi – službenim dosijeima muškaraca koji su se našli u evidenciji centara za socijalni rad kao žrtve nasilja.

U radu smo umjesto hipoteza, koristili istraživačka pitanja: 1. Kojim tipovima nasilja i koliko često su muškarci viktimizovani u partnerskom odnosu? 2. Da li muškarci sebe percipiraju kao žrtve nasilja? 3. Šta oni smatraju uzrokom viktimizacije? 4. Na koji način nasilnice definišu svoj čin i šta smatraju uzrokom svog ponašanja? 5. Kakva je formalna reakcija na viktimizaciju muškaraca?

Ključne pojmove analize: perspektive o iskustvu viktimizacije i odgovori nadležnih institucija, operacionalizovali smo na sljedeći način. Perspektiva muškarca (potencijalne) žrtve opisana je pomoću njegove percepcije o tome da li je i zbog čega bio izložen nasilju, dok o ženskom uglu govori njihovo viđenje inciden(a)ta. Reakciju zvaničnih predstavnika socijalne kontrole opisuju dva indikatora. To su stručno mišljenje o tipu nasilja i ishodi procesa procjene (nastavljen ili okončan) (Tabela 1.). Klasifikacija kategorija je zasnovana i na formalnim i na sadržinskim kriterijumima, a primjenjeni pristup je induktivni. Naime, klasifikaciji je prethodilo upoznavanje sa empirijskom građom /v. Manić, 2017:175–175/.

Tabela 1. Operacionalizacija ključnih pojmova

Dimenzija	Indikatori	
Perspektiva muškarca žrtve	Odnos prema sopstvenoj viktimizaciji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Negira 2. Intimni terorizam 3. Odbrambeno nasilje 4. Uzajamno nasilje
Perspektiva žene nasilnice	Odnos prema iskustvu muškarca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Negira da je bila nasilna 2. Žrtva intimnog terorizma 3. Nasilje je samoodbrambeno 4. Prihvata odgovornost za sopstveno ponašanje
Odgovori nadležnih: centara za socijalni rad i eventualno policije	Tip nasilja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nije bilo nasilja 2. Intimni terorizam 3. Samoodbrambeno 4. Uzajamno
	Ishodi procesa procjene	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predložene mjere zaštite 2. Proces nastavljen/okončan

Analizom smo obuhvatili sve elektronski dostupne dosjee¹³ muškaraca koji su evidentirani kao žrtve nasilja u partnerskom odnosu u periodu između 01.01.2010. i 01.10.2016. godine na teritoriji grada Beograda. Od ukupno 30 dosjea, analizirali smo sadržaj 27. Tri smo izostavili iz konačne analize jer nisu sadržali dovoljno informacija o potencijalnoj žrtvi i nasilnici.

Prikupljanje i obrada podataka tekli su u nekoliko faza. Najprije smo u elektronskoj bazi tragali za slučajevima nasilja u partnerskom odnosu u kojem su muškarci identifikovani kao žrtve, a potom smo te dosjee izdvojili. U narednom koraku smo identifikovali teme koje se ponavljaju u većini slučajeva, a zatim smo analizirali sadržaj izvještaja. Koristili smo mješovitu analizu podataka. Kvantitativna analiza nam je omogućila da uočimo učestalost sličnosti i razlika unutar grupe viktimizovanih muškaraca i njihovih nasilnih partnerki, te ishode i način tretmana ovog fenomena među stručnjacima. Kvalitativna analiza nam je dozvolila da bolje razumijemo uočene trendove. Treba podvući i to da smo svjesni metodološkog ograničenja kojeg je nam je nametnula priroda dostupnih podataka i nevelik broj slučajeva.

2.2. Rezultati analize

2.2.1. Sociodemografske karakteristike žrtava i nasilnica

Pokazaće se da je ne tako mali broj potencijalnih žrtava i nasilnica u podmakloj životnoj dobi. Čak osam muškaraca i tri žene zašli u devetu deceniju života, a 11 ima između 65 i 79 godina. Zanimljiv je nalaz da su žene mlađe u odnosu na svoje partnere. U jednom slučaju supruga je mlađa od muža 25, a u drugom 32 godi-

13 Riječ je o softveru poznatom pod skraćenim nazivom Integral: Integralnom sistemu centara za socijalni rad.

ne. Jedan broj partnera je razveden (njih pet) odnosno u vanbračnoj zajednici (tri), ali svi osim jednog para žive u zajedničkom domaćinstvu. O obrazovanju partnera imamo tek parcijalne podatke, iz kojih ne možemo izvesti zaključak, već samo tezu: da su i žrtve i nasilnice najčešće visokoobrazovani. Kada je riječ o zanimanju, s obzirom na starost ne iznenađuje nalaz da je većina muškaraca penzionisana (njih 14), petorica su privatni preduzetnici, jedan je radnik, jedan se bavi poljoprivredom, a jedan je nezaposlen. Njihove supruge su u daleko nepovoljnijem položaju: osam ima prihode od penzije, jedna je domaćica, a čak 10 je nezaposleno.

Najveći broj muškaraca (17) viktimizovan je i psihičkim i fizičkim nasiljem. Ako je suditi po zvaničnim podacima, šest muškaraca bilo je izloženo ponovljenom nasilju: na evidenciji nadležnih centara za socijalni rad našli su se više od tri puta kao žrtve, a jedan među njima više puta je zadobio ozbiljne fizičke povrijeđe.

2.2.2. O nasilju: iz muškog ugla

U dosijeima pronalazimo dragocjene podatke o tome kako do nasilja dolazi i kako se incidenti završe. Većina muškaraca kaže da obično sve počinje uvrijedama i prijetnjama koje na njihov račun upućuju partnerke. Na primjer, Radovana¹⁴ njegova supruga obično omalovažava pred *publikom*. Govori mu da je „nesposoban i mutav“. Dragoslav trpi „vređanje i psovke po ceo dan“, a jedna Ana svom suprugu upućuje najpogrdnije riječi. Govori mu da je „đubre, majmun, idiot, nesposoban“, psuje mu „majku, sestru, familiju“. Svojim partnerima ove žene prijetu da će ih lišiti imovine „sve ću ti uzeti, sve je ovo moje“ (Nada) i/ili života (Vera). Momčilu, na primjer, njegova supruga govori da će „mu se krvi napiti“ ako ne bude po njenom, a ovaj čovjek se zaista i plaši da će ga ona „ubiti na spavanju“ uz pomoć ljubavnika koji je znatno snažniji od njega. Samo u jednom slučaju, supruga svog muža ucjenjuje samoubistvom kako bi odustao od razvoda. Govori mu da će se ubiti ako se razvedu.

Psihičko zlostavljanje ima i druge modalitete, a svodi se na uzurpiranje ličnog prostora i privatnosti i narušavanje navika. Po svoj prilici, cilj supruga koje koriste ovu strategiju je da muževe navedu da pristanu na uslove koje su pred njih stavile: da ih obezbjede materijalno i/ili napuste životni prostor koji dijele. Ovaj vid pritiska koriste one žene koje su mlađe, psihički i fizički snažnije od svojih partnera, i one koje u takvim poduhvatima imaju pomoć drugih ukućana. Tako, Stevanova, 15 godina mlađa supruga, svog muža psihički muči ne samo tako što ga „vređa i omalovažava svakodnevno“, već i tako što „noću glasno pušta televizor i pali sva svjetla po kući“, ne bi li ga navela da se odseli iz stana čiju joj je polovinu poklonio. Aleksandrov slučaj je sličan, a njegova „mučiteljka“ ima i *pomagače*. Bivša supruga vratila se u zajednički stan i sa sobom povela i svoje roditelje. Sada njih troje svakodnevno psihički (i fizički) zlostavljaju Aleksandra. Kaže da su mu oduzeli „mesto u frižideru“, ne dozvoljavaju mu da skuva jelo, niti da se odmori jer su zauzeli prostor koji su mu *dodijelili*: dnevnu sobu. Na sve to pristaje zbog toga što ne može da iznajmi drugi stan, jer mu nakon što plati alimentaciju, ništa ne ostaje. Ipak, za ovog čovjeka je najveća tragedija to što je supruga „okrenula decu protiv njega“.

14 Sva imena su radi zaštite anonimnosti, promjenjena.

Fizičko nasilje nastupa nakon verbalnih razmirica. Ono je različitog intenziteta i varira od relativno bezazlenog guranja, koje osim emotivnih i psihičkih, ne ostavlja drugih povrijeda, do napada sa ozbiljnim fizičkim ozljedama. Potonje fizičko nasilje trpe muškarci koji su u pogledu tjelesne konstitucije slabiji od svojih supruga i/ili su vezani za krevet. Na primjer, jedan Stevo, od kad je nepokretan, trpi nasilje od strane svoje, kako u izvještaju stručnih radnika stoji „korpulentne žene“. Osim što ga izolovala od drugih ljudi, vrijeđa ga da je „nesposoban, da treba još da se šlogira i da umre“ i prijeti mu da će ga „zaklati“. Na njega nasrće, udara ga u grudni, a jednom ga je ubola i nožem. Milomirov slučaj podjednako je drastičan. Njegova supruga, za koju nije sasvim jasno da li simulira demenciju, izrazito je psihički i fizički agresivna prema svom teško pokretnom suprugu. Ona ga napada da ima „švalerku čija su deca ubila njenog sina“, udara ga oklagijom, pretukla ga je štapom, nožem mu je posjekla nogu, a policija je intervenisala kada mu je razbila glavu pa je morao na ušivanje.

Ekonomsko nasilje trpe četvorica. Bez izuzetka riječ o odlično situiranim muškarcima. Dvojica među njima su vlasnici uspješnih preduzeća, a dvojica imaju za domaće prilike izuzetne prihode od penzija i izdavanja nekretnina. Od njih partnerke očekuju da ih materijalno izdržavaju i/ili udovoljavaju njihovim materijalnim zahtjevima, a kada to izostane, postaju i psihički i fizički nasilne. Na primjer, Zorana, dobrostojećeg preduzetnika, policiji je zbog nasilja prijavila ljubavnica, kada je on odbio da se razvede i njome oženi, dok je Roberta njegova supruga pokušala da otruje kada je otkrila da hoće da je ostavi i liši imovine.

Iz perspektive muškaraca nasilje je najčešće definisano (u 16 slučajeva) tako da se uklapa u definiciju intimnog terorizma. Prema njihovim riječima, na nasilje ne odgovaraju već se povlače. Na primjer, Stevan ne reaguje na napade svoje supruge, ne bi li izbjegao sukob i zato što je „takav čovek“. Dragutin trpi i psihološko i fizičko i ekonomsko nasilje od znatno mlađe supruge. Plaši je se i na nasilje ne odgovara. U ekstremnim situacijama fizički se distancira, kao onda kada je „pobegao u čarapama kod komšije“. Sa sličnim poteškoćama se suočava i Miloš, univerzitetski profesor. Znatno mlađa supruga prijeti da će ga ubiti zbog imovine, a on se u tim situacijama povlači.

Rade trpi nasilje od bivše supruge sa kojom živi u istoj kući duži niz godina. Prvi prijavljeni incident desio se oko spremanja zimmnice. On je bio uporan u nastojanju da je privoli da usvoji njegov savjet oko kiseljenja kupusa, pa je ona počela da viče na njega govoreći da je to njen „problem“ i da se on „ne meša“. Kako on nije prestajao da insistira, uzela je kišobran i počela da ga udara po leđima. Bio je šokiran pa ga je snaja odvezla u dom zdravlja gdje su mu dali injekciju za smirenje, a doktorka je pozvala policiju, iako je on to htio izbjeci da ne bi „sramotio svoju porodicu“. Bivša supruga je prema njemu nastavila da se nasilno ponaša: optužuje ga da je „kriv za sve“, prijeti da će „sve da polupa, da zapali kuću, da će sekirom da me ubije na spavanju“. On razumije zbog čega se ona ponaša na takav način. Kaže: „Smatram da je uzrok incidenta stanje psihičkog zdravlja, bipolarno stanje raspoloženja“. Marku ubistvom prijete i supruga i kćerka, od trenutka kada je izjavio da želi da se razvede i da „podeli kuću“. Dragan je žrtva fizičkog i psihičkog nasilja, ali svojoj supruzi koja ni u „razgovoru sa policijom ne bira reči“, on ne može da odgovori. Znatno je snažnija i zdravija od njega. Milovan, osamdeset godina star, trpi fizičko

– ima vidljive podlive po tijelu, i psihičko nasilje od svoje supruge istih godina. On je teško pokretan zbog bolesti, i ne može da se odbrani.

Trojica su na nasilje partnerski odgovorili – nasiljem. Prijave za nasilje su u ovim slučajevima podnosile partnerke. Tako je svog muža prijavila i Valentina. On izjavljuje da je tačno da se ponašao nasilno prema njoj, i za sebe nalazi sljedeće *opravdanje*. Kaže da ga je zarazila „ginekološki“, da mu je „radila iz leđa pet godina“, „da su svi znali za to“, ali da on „nije verovao“. Na kraju je „napustila i njega i decu“. Incident se desio kada ju je pozvao „da se vrati da i dalje živi sa nama. Bilo je sve dobro dva tri dana a onda je došao komšija Dobrivoje i sve mi ispričao šta su radili i koliko godina. Tražio sam od nje da mi da telefon da vidim koga sve ima u imeniku, a onda nije dala. Tada sam je gurnuo i ona je pala. Ostala je u kući i sutradan kazala da ide u policiju da me prijavi. Sa policijom je došla i uzela svoje stvari. Deca su počela da plaču, otišla je. Ja sam zapalio njene stvari koje su ostale. Znam da sam pogrešio“. Na kraju kaže i ovo: „Velika me sramota da ona dolazi kod nas kući, celo selo gleda i smeje se. Decu za.....u, na putu ne mogu da se igraju, svi ih izbegavaju“. Slavenko je suprugu zbog alkoholizma izbacio iz stana, a ona je njega odmah potom prijavila za nasilje. Branko se od svoje supruge branio: ona je „tražila novac“ od njega, „vređala ga i psovala“, uhvatio ju je da je „izvuče iz sobe napolje“, a onda je ona „uzela palicu koju uvek nosi u torbi i krenula da ga bije“. Pozvao je policiju.

Dvojica muškaraca negiraju da su bili žrtve nasilja. Iako je u oba slučaja intervenirala policija: Slobodanu je supruga prijetila nožem i razbila sva stakla na automobilu, a Milorad ima vidljive podlive po tijelu, oba izjavljuju da nasilja nije bilo. Milorad, tako, veli da njegova izjava da supruga pije i da ga svakodnevno zlostavlja, „nije istinita“ i da ju je dao „u ljutnji“. Žao mu je zbog toga, ne želi da se uključuju kćerke niti ustanove u njihov odnos i kaže da ga „je stid“.

O preostalih osam slučajeva nema dovoljno podataka: da se izjasne po pitanju nasilja odbili su ili oni i/ili njihove partnerke. Na primjer, supruga jednog Časlava koji je u međuvremenu preminuo, nije se odazvala ni na jedan poziv upućen od strane nadležnog centra za socijalni rad. Slobodan je lično prijavio suprugu zbog napada nožem. Intervenirala je policija, a supruga je odvedena u vidno alkoholisanom stanju u ustanovu za psihijatrijske bolesti. Nasilni incidenti se ponavljaju, ali ovaj muškarac odbija da da izjavu stručnim radnicima. Tu je i slučaj jednog Veljka kojeg je za nasilje nekoliko puta prijavila njegova supruga. Ipak, tokom procesa procjene nađeno je da je zapravo prijava lažna i da psihičko i fizičko nasilje trpi suprug.

Nadalje, nalazimo da jedan broj viktimizovanih muškaraca osjeća stid zbog toga što su nasilje prijavili i strah od odmazde partnerki. Tako jedan među njima govori da je supruga postala gora prema njemu od kada su se našli na evidenciji centra za socijalni rad, dok druga dvojica otvoreno govore da se plaše za svoj život.

2.2.3. O nasilju: iz ženske perspektive

O tome kako incidente percipiraju (bivše, sadašnje) partnerke, našli smo podatke u najvećem broju dosijea. Primjećujemo da one najčešće negiraju da su bile nasilne (njih 12) ili incidente predstavljaju kao odbrambene (u 10 slučajeva). Bilo da

negiraju, bilo da nasilje percipiraju kao odbrambeno, sve ove žene bez izuzetka sebe predstavljaju kao žrtve. Na primjer, Radmila koja je prema riječima svog supruga izrazito verbalno (vrijeđa, nipodaštava) i fizički agresivna (šutira ga, gura), izjavljuje da je „stvar suprotna“ i da je ona „ugrožena“. Jasna negira da je ikad bila nasilna prema suprugu. „Samo jednom sam ga uhvatila za gušu, jer je zaslužio“. Nada kaže da između nje i supruga kojeg optužuje da joj „ništa ne pomaže niti daje“ i da se „morala sama snalaziti za sve“, nije bilo fizičkog nasilja „osim što me je on par puta uhvatio za zglob ruke“. Dodajmo – stručni radnici su utvrdili da je njen muž žrtva psihičkog i fizičkog nasilja. Miloševa supruga takođe negira da je bila nasilna prema znatno starijem partneru, da mu nije prijetila smrću, kao i da bi, iako je brak visoko disfunkcionalan od samog početka, napuštanje bračne zajednice za nju bio „veliki finansijski gubitak“. Jana dezavuiše prijavu svog supruga tako što kaže da se „on leći od živaca i da se zbog toga ničeg ne seća“. Bratislava takođe negira da je prema suprugu bila agresivna. Priznaje jedino „da ga je polila vodom jer ne zatvara vrata od toaleta kad vrši nuždu“. I dodaje da ona trpi fizičko nasilje od strane supruga, a da „on ne govori istinu“. Ne želi da ide u Savetovalište za brak i porodicu niti da se razvede, iako je, kaže, njihov „brak disfunkcionalan“. Bogdanka tvrdi da nije bilo nasilja, ne računajući „međusobno gurkanje i koškanje“ za koje je odgovoran njen suprug „koji nikad nije hteo da se dogovara sa mnom“. Marija tvrdi da je njen bivši suprug sa kojim živi u istom domaćinstvu „izaziva, provocira, naziva ludom i poziva policiju. Govori mi ružne reči, a ja mu verbalno odgovorim“. Za njega takođe kaže i da je „psihijatrijski bolesnik“.

Dvije žene, Milica i Valentina, jedine ne pravdaju svoje postupke. Milicu je za nasilje prijavio komšija. On je noću čuo kako je doziva suprug, a ona mu ili ne odgovara ili na njega viče „Konju jedan!“ i vrijeđa ga. Tokom terenske posjete, stručni radnici su saznali da je suprug u dubokoj starosti, nepokretan već neko vrijeme i da ga Milica neguje. Ona ne negira navode iz prijave i kaže sljedeće: „Iscrpljena sam jer ga negujem dugo godina, sve mi je teže da brinem o njemu. Vičem jer više nemam snage“.

I Valentina i njen suprug su, čini se, veoma iskreni. Njen suprug je kazao da je bio nasilan prema njoj, ali i dijelovi njenog narativa potvrđuju njegovu priču – o njenom nevjerstvu. Za sebe ova mlada žena kaže da je „pobegla da se uda za muža da bi prestala da živi neorganizovano sa majkom i bratom. Nisam ga dobro poznavala, ali sam ga zavolela kada smo započeli zajednički život. Problemi su počeli onda kada sam primetila da nisam privlačna mužu. Posumnjala sam da me vara.“ Pretraživala je zbog toga njegov telefon i našla poruke emotivne prirode koje je njen muž razmjenjivao sa drugim muškarcima. „Pozlilo mi je i intervenisala je hitna pomoć“. Muž joj je priznao da voli i muškarce i žene, a onda ga je ona nazvala „pederom“. Tada ju je pretukao, a ona je odmah potom započela vezu sa komšijom. Kada se to u maloj sredini u kojoj žive, saznalo, prestala je da se viđa sa ljubavnikom, a suprug i njegovi roditelji su joj govorili da je „kurva“, da je „iz bede došla i da će u bedi i umreti“. Na kraju kaže: „Udala sam se za lošeg čoveka, a onda sam našla još goreg od mog muža“.

2.2.4. Nasilje iz perspektive stručnih radnika

O tome kako viktimizaciju muškaraca percipiraju stručni radnici može se zaključiti na osnovu njihovog stručnog mišljenja o tipu nasilja i zabilježenih podataka o eventualno izrečenim mjerama odnosno ishodima procesa procjene. Kada je riječ o tipu nasilja, primjetili smo da se ono može razvrstati u nekoliko kategorija. To su: uzajamno (četiri slučaja) i odbrambeno nasilje (dva slučaja), intimni terorizam (u dva slučaja). Ipak, u najvećem broju slučajeva (12), stručni radnici nisu mogli da daju svoj sud po ovom pitanju zbog odsustva saradnje oba ili jednog od partnera. U dva slučaja utvrđeno je da nasilja nije bilo, a u ostalima stoji da je u pitanju viktimizacija psihičkim i/ili fizičkim nasiljem niskog intenziteta.

Što se mjera zaštite tiče, samo u jednom slučaju stručni radnici smatraju da je potrebno da se supruzi izrekne zabrana prilaska i uznemiravanja, te iseljenja. Treba primjetiti da je žrtva dobrostojeći strani državljanin. Fizičko razdvajanje je indikovano u šest slučajeva. Rad na predmetu je obustavljen u sedam, a razlozi su smrt (četiri), to što nije utvrđeno postojanje nasilja (dva) i formalne prepreke da bi se rad na predmetu nastavio (supruga je prijavljena na drugoj opštini).

Zaključak da nije celishodno izricati mere zaštite jer: 1. ne može da se utvrdi ko je u ulozi žrtve, a ko ima ulogu nasilnika; i 2. se muškarac kojeg je žena fizički zlostavljala nje više ne plaši, i ima autentičnu potrebu da sa njom stupi u kontakt, stoji u četiri slučaja. U jednom slučaju stoji sasvim neodređeno „da ima mesta za izricanje zaštite od nasilja“ muškarcu – žrtvi, ali se ne precizira koja bi to bila mjera, iako je utvrđeno da je muškarac žrtva psihičkog i fizičkog nasilja, da je uplašen i da se ne osjeća bezbjedno. Nadalje, u najvećem broju dosijea ne nalazimo mišljenje stručnih radnika o tome da li je potrebno izreći mjere zaštite.

Pretpostavljamo da se u tome krije nekoliko razloga. Prvi među njima je nedovoljan broj informacija na kojima bi stručni radnici mogli zasnovati svoje mišljenje. Naime, nije rijedak slučaj da jedan ili oba partnera odbiju da učestvuju u procesu procjene. Osim toga, možemo pretpostaviti da su stručni radnici pod značajnim uplivom zvaničnog diskursa o tome ko su žrtve, a ko nasilnici u partnerskom odnosu i stručnih obuka zasnovanih na njima, te da nisu spremni da preispituju ovu opšteprihvaćenu istinu. Naime, sud o tome ko je odgovoran: ko je žrtva, a ko nasilnik, rijetko kad možemo naći u dosijeima. Zapravo, pronalazimo da se odgovornost za nasilje češće pripisuje muškarcima, čak i kada su oni viktimizovani, nego nasilnicama.

3. DISKUSIJA

Na osnovu mješovite analize sadržaja dosijea parova koji su se našli po prijavi za partnersko nasilje u evidenciji centra za socijalni rad, došli smo do odgovora na istraživačka pitanja postavljena u ovoj studiji. Odmah treba podvući da ovi odgovori predstavljaju više putokaze za neka buduća istraživanja ove teme, nego zaključke. Naime, riječ je o pilot studiji koja je zasnovana na malom broju slučajeva. Nadalje, treba posebno podvući da, mada je obuhvat dosijea na teritoriji beogradskih centara za socijalni rad bio potpun, vjerujemo da žrtava ima daleko više od prijavljenog broja. Tamna brojka je, sigurni smo visoka, a razlozi tome se kriju u otporu viktimi-

zovanih muškaraca da prijave nasilje u kontekstu u kojem se potencira kako narativ o hegemonij muškosti, tako i diskurs o tome da jedino žene mogu biti žrtve.

Rezultati analize pokazuju da najveći broj muškaraca trpi psihičko nasilje, te bi se moglo konstatovati da se u tom pogledu ne razlikuju od žena žrtava. Psihičko nasilje uključuje uvrijede, emocionalne ucjene i prijetnje, čiji je cilj da se žrtva navede na po nasilnicu poželjni ishod: obezbjeđenje stambenih i/ili finansijskih potreba, ili ostanak u braku. Fizičko nasilje trpe muškarci koji su u odnosu na svoje supruge fizički slabiji, a ekonomsko isključivo oni koji su dobrostojeći. Zanimljivo je primjetiti da najveći broj muškaraca nasilne incidente definiše kao intimni terorizam, i na agresivno ponašanje suprug ne odgovara. S druge strane, treba podvući da dvojica i pored toga što su bez svake sumnje viktimizovani (imaju vidljive tjelesne povrijeđe), negiraju da su bili žrtve. Osim toga, jedan broj verbalizuje i stid zbog viktimizacije i strah od svojih partnerki.

Kada je riječ o perspektivi žena, mora se podvući da najveći broj negira da su bile nasilne. Zapravo, one sebe predstavljaju kao žrtve, a to što su svoje partnere eventualno gurale, grebale ili tukle, opravdan je odgovor na provokaciju njihovih muževa. Ni u tom pogledu se potencijalne nasilnice ne razlikuju od muškaraca nasilnika, koji najčešće poriču ili traže opravdanja za svoje (nasilno) ponašanje.

Formalni odgovor na moguću viktimizaciju muškaraca, koji opisuju dva indikatora: stručno mišljenje o tipu nasilja i ishodi procesa procjene, očekivan je. Stručni radnici u najvećem broju slučajeva ne uspeavaju da iznesu procjenu zbog odsustva saradnje jedne ili objiju strana, a zanimljivo je primjetiti da rijetko kad identifikuju intimni terorizam kao nasilje kojim je viktimizovan muškarac. Uzajamno je onaj tip nasilja koji je daleko češće prepoznat da postoji među partnerima, što drugim riječima znači da oboje snose odgovornost za nasilne incidente. Takođe, osim u jednom slučaju, nasilje nije prepoznato niti kao visoko po intenzitetu, niti opasno po žrtvu. U velikom broju slučajeva rad na predmetu je obustavljen, a predlog mjera zaštite uglavnom izostaje jer se ne smatraju cjelishodnim iz različitih razloga (ne može se utvrditi ko je žrtva, a ko nasilnik, ili se npr. muškarac žrtve ne plaši svoje supruge). Na osnovu ovih nalaza formirali smo pretpostavku da stručni radnici, izvjesno pod uticajem opšte prihvaćenog diskursa o tome ko su žrtve, a ko nasilnici, na različit način validiraju viktimizaciju muškaraca i implikacije takvog trpljenja.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Iako je u naučnim i stručnim krugovima prisutno jasno opredjeljenje da nasilje u partnerskom odnosu nije privatna stvar i da bi država morala da interveniše kako bi zaštitila žrtve, neke od onih koji su viktimizovani ipak ne prepoznavamo kao žrtve. Zvanični diskurs kojeg podržavaju i naučna istraživanja i stručna praksa i legislativna rješenja šalje poruku da je nasilje rodno asimetričan problem i da su žrtve isključivo ženskog pola. Oni koji pažnju skreću na činjenicu da je ovaj problem ipak rodno neutralan, suočavaju se sa oštrom kritikom, a takav način ophođenja između onih koji zastupaju prvi i onih kojima je bliži drugi pristup, rezultira zauzimanjem ekstremnih, nepomirljivih pozicija i potpunim odsustvom međusobnog razumijevanja.

Ovakva suprotstavljena gledišta: jedno po kojem su isključive žrtve žene, i drugo, po kojem nasilje trpe i muškarci, među kojima se nalazi i velik broj onih koji žive u strahu od svojih partnerki /Hogan, 2016:19/, po našem mišljenju rade nauštrb dobrobiti žrtava. To možemo zaključiti i na osnovu nalaza našeg istraživanja, koje ipak nije moguće uopštiti jer je riječ o pilot studiji: mada se vizure muškaraca i žena po pitanju toga ko je žrtva a ko nasilnik, značajno razlikuju, neosporno je da jedan broj viktimizovanih muškaraca osjeća i strah i stid.

S druge strane, praktičari i teoretičari, zatvoreni za drugačije perspektive koje ne pripadaju njihovoj interesnoj sferi, odbijaju da validiraju patnju ljudi. Ostrašćenost ove vrste cijenimo, nije konstruktivna. Nasilje je, slažemo se sa Hinesom, Brownom i Dunningom /2007/ ljudski problem. Stoga smatramo da treba prepoznati da su: 1. i žene i muškarci žrtve partnerskog nasilja; kao i da 2. od posljedica viktimizacije ne štiti polna pripadnost: fizičku i emocionalnu bol osjećaju i jedni i drugi.

LITERATURA

- Babović M., Ginić K., Vuković O. /2010/: *Mapiranje porodičnog nasilja prema ženama u Centralnoj Srbiji*, SeCon, Beograd.
- Carmo R., Grams A., Magalhães T. /2011/: Men as victims of intimate partner violence, *J Forensic Leg Med.*, 18(8), 355–359.
- Carney M., Buttell F., Dutton D. /2007/: Women who perpetrate intimate partner violence: A review of the literature with recommendations for treatment, *Aggression and Violent Behavior*, 12(1), 108–115.
- Dixon J. /2014/: Feminist Theory and Domestic Violence – in: *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (Bruinsma, G., Weisburd, D., eds), Springer, New York, https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-1-4614-5690-2_71.
- Dobash R. P., Dobash R. E. /2014/: Domestic Violence – in: *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice* (Bruinsma, G., Weisburd, D., eds), Springer, New York, https://doi.org/10.1007/978-1-4614-5690-2_131.
- Domestic abuse prevalence and trends, England and Wales: year ending March 2020*, <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/articles/domestic-abuseprevalenceandtrendsenglandandwales/yearendingmarch2020>.
- Douglas E. M., Hines D. A. /2011/: The Helpseeking Experiences of Men Who Sustain Intimate Partner Violence: An Overlooked Population and Implications for Practice, *J Fam Viol*, 26, 473–485.
- Flowers R. B. /2000/: *Domestic Crimes, Family Violence and Child Abuse: A Study of Contemporary American Society*, Jefferson, North Carolina, McFarland.
- Gadd D., Farrall S., Dallimore D., Lombard N. /2003/: Male Victims of Domestic Violence, *Criminal Justice Matters*, 53(1), 16–17.
- Hall L. /2016/: Female perpetrated domestic abuse: A study exploring the hidden experience of male victims through a thematic analysis of online blogs, *Plymouth Law and Criminal Justice Review*, 1, 260–282.
- Hines D. A., Douglas E. M. /2011/: The reported availability of U.S. domestic violence services to victims who vary by age, sexual orientation, and gender, *Partner Abuse*, 2(1), 3–30.
- Hines D. A., Brown J., Dunning E. /2007/: Characteristics of Callers to the Domestic Abuse Helpline for Men, *J Fam Viol*, 22, 63–72, <https://doi.org/10.1007/s10896-006-9052-0>.

- Hoff B. H. /2012/: The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey and The Perils of Advocacy Research, *Menweb, Men's Voices Magazine*, April 2012, <https://ssrn.com/abstract=2147574>.
- Hogan K. /2016/: *Men's experiences of female-perpetrated intimate partner violence: A qualitative exploration* (Thesis), University of the West of England, <https://uwe-repository.worktribe.com/output/919814>.
- http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf.
- Ignjatović Đ. /2018/: *Metodologija istraživanja kriminaliteta sa metodikom izrade naučnog rada*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Ignjatović Đ. /2021/: *Kriminologija*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Johnson M. P. /2008/: *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*, Lebanon, NH, Northeastern University Press.
- Johnson M. P. /2005/: Domestic Violence: It's Not about Gender: Or Is It?, *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1126–1130.
- Johnson M. P., Ferraro K. J. /2000/: Research on Domestic Violence in the 1990s: Making Distinctions, *Journal of Marriage and Family*, 62, 948–963.
- Johnson N. /1995/: Domestic Violence: An Overview – in: *Family Violence and the Caring Professions* (Kingston, P., Penhale, B., eds.), Palgrave, London, https://doi.org/10.1007/978-1-349-13306-2_5.
- Josolyne S. /2011/: *Men's experiences of violence and abuse from a female intimate partner: Power, masculinity and institutional systems* [online], <http://www.mankind.org.uk/pdfs/Thesis%20Web%20Version%20060412.pdf>.
- Kelly J. B., Johnson M. P. /2008/: Differentiation among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions, *Family Court Review*, 46, 476–499.
- Knežić B. /2002/: Karakteristike pretrpljenog nasilja, nasilnika i posledica – in: *Porodično nasilje u Srbiji* (Nikolić-Ristanović V., ed.), 77–82, Viktimološko društvo Srbije & Prometej, Beograd.
- Manić Ž. /2017/: *Analiza sadržaja u sociologiji*, Čigoja, Beograd.
- Mirrlees-Black C. /1999/: *Domestic Violence: Findings from a new British Crime Survey self-completion questionnaire. A Research, Development and Statistics Directorate Report*, Home Office, London.
- Nikolić-Ristanović V. /2002/: Zašto žene ne napuštaju nasilnike? – in: *Porodično nasilje u Srbiji* (Nikolić-Ristanović V., ed.), 83–86, Viktimološko društvo Srbije & Prometej, Beograd.
- Otašević S. /2005/: *Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje*, Autonomni ženski centar, WHO, Beograd, <http://www.womenngo.org.rs/publikacije-azc/istrazivanje-zdravlje.pdf>.
- Pepinski H. /2009/: Mirotvorstvo – in: *Teorije u kriminologiji* (Ignjatović, Đ., prir.), 367–372, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Petrović M. N. /2010/: Rasprostranjenost nasilja u porodici u Vojvodini – in: *Nasilje u porodici u Vojvodini* (Nikolić Ristanović V., ed.), 25–55, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Novi Sad.
- Policy Paper. Supporting Male Victims /2022/*, www.gov.uk/government/publications/supporting-male-victims/supporting-male-victims-accessible#identification-and-reporting.
- Poredoš Lavor D., Jerković S. /2011/: Nasilje nad muškarcima, *Policija i sigurnost*, 20 (3), 400–406, hrcak.srce.hr/78957.

- Poseban izveštaj o situaciji porodičnog nasilja nad ženama u Srbiji /2011/,* https://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr_YU/izvestaji/posebni-izvestaji/2106-2012-01-12-13-43-33.
- Punoletni u sistemu socijalne zaštite u 2021. godini /2022/,* Republički zavod za socijalnu zaštitu, Beograd, <http://www.zavodsz.gov.rs/media/2355/punoletni.pdf>.
- Separate and Unequal Domestic Violence Victim Services, <https://www.acrosswalls.org/separate-unequal-domestic-violence-victim-services/>.
- Shuler A. C. /2010/: Male Victims of Intimate Partner Violence in the United States: An Examination of the Review of Literature through the Critical Theoretical Perspective, *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 5, 163–173.
- Steinmetz K. S. /1978/: Violence between Family Members, *Marriage & Family Review*, 1:3, 1–16.
- Straton C. J. /1994/: The myth of the battered husband syndrome, *Masculinities: Interdisciplinary Studies on Gender*, 2(4),79–83.
- Umberson D., Anderson L. K. /2001/: Gendering violence: Masculinity and power in men's accounts of domestic violence, *Gender and Society*, 15 (3), 358–380.
- Vidaković I. /2002/: Rasprostranjenost nasilja u porodici – in: *Porodično nasilje u Srbiji* (Nikolić-Ristanović V., ed.), 13–72, Viktimološko društvo Srbije & Prometej, Beograd.
- Violence against women*, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>.
- Walker J., Gavin H. /2011/: Interpretations of domestic violence: defining intimate partner abuse – in: *The 12th Conference of the International Academy of Investigative Psychology. Crime, Criminalistics & Criminal Psychology: New Directions in Investigative Behavioural Science*, 31st March – 2nd April 2011, Amsterdam, https://www.academia.edu/2868373/Interpretations_of_domestic_violence_defining_intimate_partner_abuse.

Milana Ljubičić*

VIOLENCE AGAINST MEN IN A PARTNER RELATIONSHIP: A PILOT STUDY

SUMMARY

Violence in the family has been a frequently discussed topic in the scientific discourse in the last two decades. Thanks to this, today, we have at our disposal a significant body of scientific knowledge, legislative solutions, and practical policies that focus on preventing and protecting victims of violence. However, we do not notice some among the victims of domestic violence. Hereof, our knowledge about the etiology and phenomenology of violence against men is insufficient. Our study represents a small step forward in researching the phenomenology of this phenomenon. We aimed to describe characteristics of violence against men through personal stories and from the perspective of both partners. We used documentary material in the analysis – official records of centers for social work in the territory of the city of Belgrade. Analysis showed that violence against men in a partner relationship is most often recognized by the center's professional workers as mutual. The

---

* University of Belgrade, Faculty of Philosophy, milanaljubic@yahoo.com.

prosecution of the abuser, except in the case of her partner's life being threatened, is rarely the outcome of the assessment process. The impression is that partner violence against men is seen as an exception rather than the rule. However, the victimization of men in a partner relationship is not such a rare phenomenon, so it is necessary to undertake a research effort to shed light on this dark field and to design prevention strategies and practices aimed at protecting men – victims and helping women – bullies.

Key words: victimization, men, partner violence, women